

Herb Gminy Galewice oraz jego pochodne. Uzasadnienie heraldyczne.

Niniejszy tekst jest uzasadnieniem, wymaganym przez Komisję Heraldyczną, a sformułowanym dla wyjaśnienia genezy i przesłania symbolicznego herbu i wywiedzionych z niego symboli samorządowych, ustanawianych dla Gminy Galewice. Rozbudowane fragmenty dotyczące heraldyki ogólnej – zbędne dla ekspertów Komisji Heraldycznej – pozwolą władzom samorządowym zrozumieć istotę heraldyki, a przede wszystkim poznać ograniczenia, wynikające z reguł heraldyki, które skutecznie determinują proces komponowania herbu.

W prezentowanym tekście przedstawione zostaną kolejno:

- a) ogólne uwagi dotyczące genezy i budowy herbów,
- b) podstawy prawne funkcjonowania współczesnych herbów terytorialnych wspólnot samorządowych w Polsce,
- c) zasady budowania współczesnych herbów gminnych,
- d) przesłanki do zbudowania współczesnego herbu Gminy Galewice.

Heraldyka ogólna

Herb był (i jest) znakiem rozpoznawczym, a jego genezę historycy ściśle powiązali ze średniowiecznym (głównie zachodnioeuropejskim) polem walki oraz ze strukturami feudalnego społeczeństwa (również zachodnioeuropejskiego). W tej ostatniej kwestii chodzi o zależności lenne, które znajdowały odzwierciedlenie także w sposobie budowy symboli własnościowych oraz bojowych znaków rozpoznawczych tj. m.in. herbów. Z powyższych uwag na temat genezy herbu wynika, iż początkowo prawo do posiadania herbu zarezerwowane było dla władców (a tym samym dla państw i ziem) oraz dla rycerstwa. Z czasem herbami zaczęły szczerzyć się instytucje - kapituły katedralne, zgromadzenia zakonne, samorzady miejskie, organy sądownictwa, uniwersytety - słowem wszystkie te instytucje i urzędy oraz osoby fizyczne, które zdolne były do podejmowania decyzji zmieniających istniejący porządek prawny, oczywiście w ramach przyznanych im kompetencji. Geneza kolegialnych herbów (inaczej aniżeli herbów rycerskich) była ściśle związana z funkcjonowaniem średniowiecznych kancelarii, a dokładniej z pieczęciami uwierzytelniającymi dokumenty wystawiane w kancelariach, te bowiem najczęściej posiadały godła napieczątne, które z czasem (choć nie należy traktować tego jako reguły) przekształcały się w pełnoprawne herby.

Herby charakteryzują się specyficznym sposobem budowy, pozwalający odróżnić dobrą kreację heraldyczną od nieheraldycznych symboli i znaków, w tym również od znaków towarowych. Do cech najistotniejszych poprawnych herbów zaliczyć należy występowanie tarczy herbowej (w przypadku współczesnych herbów samorządowych zaleca się wykorzystywanie tarczy późnogotyckiej, czyli tzw. tarczy hiszpańskiej), w której polu umieszczane było godło, rysowane wg heraldycznej stylizacji (uproszczenie rysunku, zwrot w prawo, schematyzm przedstawienia, pominięcie szczegółów).

W dalszej kolejności - przy definiowaniu herbu - zwrócić należy uwagę na występowanie barw heraldycznych, za pomocą których kolorowano pole tarczy oraz przedmioty i figury heraldyczne współtworzące godło herbowe. W heraldyce, z uwagi na priorytet zadań rozpoznawczych nad estetycznymi, wykorzystywano barwy nasycone, a unikano wszelkich

kolorów pośrednich. W stosowaniu barw obowiązywała i obowiązuje (choć znane są odstępstwa od tej reguły) zasada alternacji, której istota sprowadza się do wykorzystywania przemienne barwy i metalu. Ograniczenia tu sformułowane nie dotyczą koloru czarnego. Zasada ta wypracowana została w celu maksymalnego zwiększenia czytelności znaku, szczególnie z większej odległości, często w zamęcie bitewnym. Nie ulega wątpliwości, że uszanowanie zasady alternacji – przede wszystkim wtedy gdy herby utworzone zostały z kilku przedmiotów heraldycznych, gdy godło ma szczególnie złożoną budowę – traktować należy jako ideał, któremu trudno sprostać. Do palety barw heraldycznych zaliczono następujące kolory i metale: złoty (żółty), srebrny (biały), czerwony, błękitny, czarny, zielony i purpurowy. Sporadycznie zestaw wymieniony wyżej uzupełniano o barwy naturalne np. kolor „cielisty”, czy też brązowy. Dodać należy, iż poszczególnym barwom przypisywano cechy charakteryzujące potencjalnego dysponenta herbu¹. Należy jednak pamiętać, iż symbolika barw tylko dopełnia przesłanie symboliczne przedmiotów tworzących herb. W przypadku zaś budowania nowego herbu gminnego z wykorzystaniem godła dawnych posesorów, możliwość swobodnego wyboru kolorystyki ograniczona zostaje do minimum.

W tej części ekspertyzy wspomnieć należy, iż o ile uzasadnione jest wprowadzenie metali (złoto, srebro) do herbu miasta (gminy), to przy tworzeniu flagi lub chorągwi miejskiej (gminnej) konsekwentnie stosować należy ich barwne odpowiedniki (żółty, biały). Dodać także należy, iż barwy metaliczne (złoto, srebro) w herbie mogą się pojawić tylko wówczas, gdy istnieje możliwość poprawnego ich oddania w druku lub w innej technice wykonania. Jeśli natomiast istnieje niebezpieczeństwo, iż podczas druku w miejsce metalu odpowiednio złota pojawi się kolor oliwkowy lub w miejsce srebra – kolor szary, wówczas należy barwy metaliczne zastąpić ich naturalnymi ekwiwalentami – tj. odpowiednio barwą żółtą i białą.

Kończąc rozważania o godło herbowe cechować powinna względna trwałość, niezmiennosc, stabilność wyobrażenia. Oczywiście uwaga ta nie dotyczy drobnych zmian wynikających z upodobań estetycznych kolejnych epok historycznych.

Stan prawny

Dzisiejszy stan prawny w zakresie heraldyki samorządowej w Polsce ukształtował się w drodze ewolucji pod wpływem z jednej strony zmieniającej się struktury polskiego samorządu terytorialnego oraz z drugiej krytyki pierwszych decyzji ustawodawcy, płynącej przede wszystkim ze strony historyków skupionych wokół Polskiego Towarzystwa Heraldycznego. Obecnie prawo stanowienia herbu szczebla gminnego należy „do wyłącznej właściwości rady gminy”². Ustawodawca powołując w ten sposób do życia w 1990 r. herb gminy nie zdawał sobie w pełni sprawy ze skutków tej decyzji, zwłaszcza w kontekście pozostawienia prawa kreowania herbów radom gmin, czy też innym ciałom kolegiальnym. Te bowiem w majestacie prawa, ale z pogwałceniem sztuki heraldycznej budowały własne znaki herbowopodobne³.

W ustawie o samorządzie powiatowym⁴ z dnia 5 czerwca 1998 r. ustawodawca umieścił artykuł (rozdział 3 artykuł 12) mówiący o kompetencjach rady powiatu. W ustępie 10 wzmiankowanego artykułu czytamy, że: **do wyłącznej właściwości rady powiatu należy „podejmowanie uchwał w sprawach herbu i flagi powiatu”**. Z powyższego wynika, iż ustawodawca zaakceptował prawo powiatu - identycznie jak w przypadku gminy - do kreowania, a następnie do posiadania własnego herbu i związanej z nim flagi.

¹ O symbolice barw zob. – P. Dudziński, *Alfabet heraldyczny*, Warszawa 1997, s. 38-43.

² *Dziennik Ustaw*, 1990, nr 16, poz. 94, art. 19.

³ Seroła H., *O problemach współczesnej heraldyki samorządowej*, [w:] *Polskie tradycje samorządowe a heraldyka. Materiały sesji naukowej zorganizowanej w dniach 4 i 5 czerwca 1991 r. w Lublinie*, pod red. P. Dymmela, Lublin 1992, s. 127-128.

⁴ *Dziennik Ustaw*, 1998, nr 91, poz. 578, rozdz. 3, art. 12, ust. 10, s. 3304.

Powszechna krytyka, z jaką spotkał się wyżej wspomniany tryb uchwalania herbu gminnego oraz powiatowego, doprowadziła pod koniec 1998 r. do zmian w ustawie z dnia 21 grudnia 1978 r. o odznakach i mundurach. Artykuł 5 wspomnianej ustawy otrzymał nowe brzmienie: „Jednostki samorządu terytorialnego **mogą ustanawiać, w drodze uchwały organu stanowiącego** danej jednostki, własne **herby, flagi, emblematy oraz insygnia i inne symbole**. Wzory symboli, o których pisano we wspomnianej nowelizacji, muszą być ustanawiane, co mocno akcentowała nowela, w zgodzie z zasadami heraldyki, weksylologii i z uszanowaniem miejscowej tradycji historycznej. Symbole przyjęte przez lokalne władze ustawodawcze podlegają zaopiniowaniu, co też określiła poprawiona ustawa, przez ministra właściwego do spraw administracji publicznej⁵. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji rozporządzeniem z dnia 20 stycznia 2000 r. powołał 13-to osobową Komisję Heraldyczną, czuwającą nad poprawnością projektowanych herbów. Wnioski wpływające do Komisji Heraldycznej powinny zawierać barwne projekty rysunkowe herbów i flag (po dwa egzemplarze), ich opis, uzasadnienie merytoryczne oraz tekst uchwały o przyjęciu projektów przez jednostki samorządowe⁶. Opinia Komisji Heraldycznej - zgodnie z prawem - powinna zostać sformułowana w ciągu trzech miesięcy od złożenia próśby⁷.

Na szczególnie silne podkreślenie zasługuje fragment nowelizacji, mówiący o zgodności projektu pod względem formalnym z prawidłami heraldyki ogólnej oraz o budowaniu godła z uwzględnieniem miejscowej tradycji historycznej. Zatem przedstawienie projektów herbów poprzedzić powinny studia historyczne w celu odnalezienia „miejscowej tradycji historycznej” oraz refleksja nad regułami dobrej sztuki heraldycznej. Do katalogu warunków, jakie powinien spełnić poprawny herb jednostki samorządowej dodać należy jego pełną akceptację, uznanie go przez mieszkańców gminy, powiatu czy wreszcie województwa (na wstępnym etapie postępowania chodzi o zgodę lokalnej władzy ustawodawczej). Tylko wówczas nowo powołany do życia herb zacznie pełnić funkcję integrującą lokalną społeczność oraz stanie się jej graficznym symbolem. Ten ostatni postulat (to znaczy pełna akceptacja herbu) jest równie trudny do zrealizowania, jak wymagania nauki i grafiki.

Zasady budowania współczesnych herbów gminnych

Historycy związani z Polskim Towarzystwem Heraldycznym od momentu ustawowego reaktywowania w Polsce heraldyki samorządowej (tj. od 1990 r.) prowadzili badania podstawowe w celu wypracowania zasad, w oparciu o które miały być następnie tworzone lub odtwarzane herby współczesnych wspólnot samorządowych. Precyzyjnie zasady tworzenia i odtwarzania herbów jednostek samorządowych określił dr Henryk Seroka⁸. Zdaniem H. Seroki twórcy współczesnych herbów samorządów gminnych ze szczególną uwagą powinni odnieść się do dorobku polskiej heraldyki samorządowej z XVI w., czyli z czasów jednocześnie świetności miast polskich oraz okresu, gdy zasady tzw. żywej heraldyki znane były elicie intelektualnej miast i miasteczek, posesorom miast oraz stanowiły elementarny zasób umiejętności złotników wytwarzających pieczęcie miejskie. A to przecież na pieczęciach miejskich w okresie staropolskim przede wszystkim manifestowane były znaki miejskie.

Historycy zgodnie uznają, iż gminom, posiadającym tradycje heraldyczne, należy przywracać historyczne, a zapomniane często herby. W tym miejscu należy jednak zastrzec, iż odtwarzany, wręcz rekonstruowany herb nie powinien być prostym naśladownictwem zna-

⁵ *Dziennik Ustaw*, 1998, nr 162, poz. 1126, art. 5.

⁶ Kuczyński S. K., *Komisja heraldyczna rozpoczęła działalność*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Heraldycznego”, nr 20, marzec 2000, s. 50.

⁷ *Dziennik Ustaw*, 1998, nr 162, poz. 1126, art. 5.

⁸ H. Seroka, *O problemach współczesnej heraldyki samorządowej*, [w:] *Polskie tradycje samorządowe a heraldyka. Materiały sesji naukowej zorganizowanej w dniach 4 i 5 czerwca 1991 r. w Lublinie*, pod red. P. Dymmela, Lublin 1992, s. 127-135; tegoż, *Podstawy rozwoju heraldyki samorządowej III Rzeczypospolitej*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Heraldycznego”, nr 18, wrzesień 1998, s. 11-14.

ku używanego w przeszłości, jego graficzną kalką. Wzór z dawnej pieczęci powinien stanowić tylko inspirację dla stworzenia nowego znaku, zbudowanego z uszanowaniem obecnie istniejących upodobań estetycznych i stylizacyjnych.

Tworzenie zupełnie nowego herbu – zdaniem historyków – jest zabiegiem uzasadnionym i właściwym, ale tylko wówczas, gdy pomimo przeprowadzenia wnikliwych, rzetelnych badań historycznych nie udało się odtworzyć miejscowej tradycji heraldycznej. Jeśli okoliczności jednak zmuszą do kreowania nowego herbu, to podczas pracy należy wziąć pod uwagę następujące fakty z przeszłości⁹: a) genezę miejscowości będącej siedzibą gminy, b) etymologię nazwy gminy, c) symbolikę związaną z wezwaniem kościoła parafialnego, d) symbolikę, w tym herb, związaną z założycielem miejscowości-siedziby gminy, e) charakterystyczne osiągnięcia kultury ludowej.

W przypadku Gminy Galewice nie znajduje zastosowania pierwszy sposób postępowania. Nie mamy możliwości odwołania się do symboliki przedrozbiorowej i miejskiej. Galewice nie było miastem przed 1795 r. i jego władze nie wypracowały własnej symboliki samorządowej. W 2007 r. powstać musi zupełnie nowy herb, a poszukiwania odniesienia symbolicznego prowadzone muszą być w przestrzeni zakreślonej punktami a-e, wytycznych wspomnianych wyżej.

Herb Gminy Galewice

W toku konsultacji z władzami gminy¹⁰, a także z treści materiałów, dostarczonych projektującemu przez Sekretarza Gminy, wynika, iż najbardziej właściwym sposobem budowania znaku gminnego, spokojnie informującym o jej walorach i charakterze, będzie odwołanie się do warunków topograficznych.

W opracowaniach nt. gminy, a także w planach strategicznych jej rozwoju, autorzy szczególną uwagę zwracali na walory przyrodnicze gminy. Podkreślali jej lesistość, akcentowali przewagę kompleksów sosnowych, brzoźowych oraz świerkowych. W pierwotnym zaleceniu jednak ważną rolę odgrywały dęby. Świadczą o tym m. in. trzy pomniki przyrody – dęby szypułkowe w Dąbiu, Węglewicach i Galewicach o obwodzie od 350 do 480 cm. Obok lasów ważnym atutem gminy jest przepływająca jej skrajem rzeka Proсна, z zasilającymi ją Strugami: Węglewska, Grądy, Kraszewicka i Zamość. Z powodu Proсны w 1997 r. Gmina Galewice zaliczona została, decyzją Wojewody Kaliskiego, do obszaru chronionego „Dolina Proсны”.

Oprócz walorów przyrodniczych – lasy i wody – za atut gminy uznać należy niewielką odległość, dzielącą ją od kilku średniej wielkości miast (Wieruszów, Kępno, Wieluń, Złoczew, Ostrzeszów). Ich mieszkańcy traktują obszar gminy za naturalne zaplecze rekreacyjne. Jednakowoż odległość od ośrodków miejskich jest już na tyle duża, że neutralizuje negatywne skutki oddziaływania przemysłu i transportu.

Znak Gminy Galewice akcentować ma przyrodnicze walory obszaru. Powinien zachęcać do spędzenia czasu nad Prosną wśród lasów, także pomników przyrody. Z tego też powodu barwą pola stała się zieleń, a godłem falista linia rzeki Proсны i dąb, symbolizujący dawne lasy i pomniki przyrody.

W systemie **CMYK** barwy herbu (i barwy wyprowadzonych od herbu jego pochodnych) określone są następującymi wartościami: **zielony** – C-100, M - 0, Y- 100, K-0; **żółty** – C-0, M-0, Y-100, K-0; **biały** – C-0, M-0, Y-0, K-0; **czarny** – C-0, M-0, Y-0, K-100.

Pozostałe znaki i symbole Gminy wyprowadzone zostały z przedłożonego herbu.

⁹ H. Seroka, *Podstawy...*, s. 13.

¹⁰ Pismo z 6 lutego 2008 r. – w posiadaniu Autora